

Sammenstød mellem Land- og Søetaten i Christian den Femtes Tid.

Af

H. D. Lind.

Naar Slutningen af det 17. Aarhundrede blev Vidne til en hel Række Sammenstød og Kævlerier mellem vore to militære Etater paa forskellige Omraader, baade tjenstlige og private, og mellem saavel Officerskorpserne som de meniges Klasser, havde disse som det synes uundgaaelige Fjendtligheder sin Grund i forskellige Tidsforhold, som Regeringen ikke var i Stand til at ændre, selv om den ikke billigede dem. Tværtimod havde den i Kongens første Regeringsaar søgt netop at sætte bestemte Grænser for Etaternes fælles Omraade for at undgaa Tvist; i Tøjhuset f. Eks. fandtes de 2 Etaters Sager vel frendeles i samme Bygning, men de sondredes nu, saa at hver Etat havde sin særskilte Plads at raade over. Og naar Landetaten havde tilegnet sig noget af Søetatens Proviant, blev der straks befalet, at der skulde gives Erstatning; og da der henlagdes visse Pengemidler til Landmilitien i Norge, bestemtes ligeledes, at de Midler, som var assignerede Søetaten derfra, ikke maatte for-

mindskes, men skulde erstattes, hvis Etaten alligevel led Tab ved denne Foranstaltning¹⁾).

Det er let at se, at de to Etater i mange Tilfælde ikke følte sig som Medarbejdere ved den store Opgave: Landets Forsvar, men som to helt afsondrede Korporationer, hvem Lavsaanden indgav at betragte hinanden som Fjender, ganske paa samme Maade, som naar Drengene i to forskellige Klasser i en Skole kan føle sig forpligtede til at levere hinanden hæftige Feltslag. Og hvor meget det end maa erkendes, at Landetaten ikke sjældent var den, der „slog først“, og at Søetatens Mænd altsaa kunde mene sig i deres gode Ret, naar de gjorde kraftig Modstand mod Angrebene eller Overgrebene, kan det heller ikke nægtes, at der hos Marinen var en vis Irritabilitet, som bundede i Følelsen af, at Modparten paa højere Steder indtog første Plads som den mest foretrukne Part. Hvor meget end Kongen var stolt af sin Flaade, der styrkede hans Magt udadtil, da den var „ligesom en Mur omkring hans Riger og Lande“, havde Milicen dog endnu større Betydning for ham, da han selv og Rigerne ved den kunde være „forsikret“ ikke blot mod udvortes, men ogsaa mod „indvortes Fjender“²⁾).

Forskellen i Behandlingsmaaden af de to Etater kunde Marinen mene at se i de højere Lønninger og den bedre Betaling, som blev Landetaten til Del. Ganske vist var Pengeforholdene rent ud usle i hele Christian V.s Tid, hvilket følte i alle Etater, men Søetatens Folk var

¹⁾ Sjæll. Tegn. 1670, 17. Avg. Krigscancelliets Ekspeditioner angd. Søet. 1671, 26. Jan. 27. Maj. Vaupell. Griffenfeld 1, 55. Fogtman, Kgl. Reskripter 1, 47.

²⁾ Worsaae, Christian V.s Testamenter, 24, 27.

vist de, der led mest under Pengemangelen. I det mindste 1677 hævdede Regeringen den „Maxime“ om Arméen, at „dens Konsevation bestod derudi, at den maanedlig blev betalt“, men hvad Søetaten angaar, satte man sig ikke højere Maal end, at f. Eks. Maanedstjenerne (Matroserne) burde have deres Penge „efter Mulighed“ og saaledes blive „nogenledes“ fornøjede. Praksis svarede til disse Grundsætninger. 1678 havde Generalkommissariatet, som da var fælles for Hær og Flaade, et slemt Overløb af Kvinder, hvis Mænd ingen Penge havde faaet. Oberrentemesteren von Stöcken bemærkede hertil, at han „saa' gærne“, at Holmens Folk fik et Kvartals Løn udbetalt, men „dersom Arméen ikke faar Penge, gaar den til Grunde“. Disse ildevarslende Ord formørkede Udsigterne meget for Søetatens Folk. Kort efter Kongens Død 1699 klagede Søofficererne over Kostpengenes Utilstrækkelighed i den daværende Dyrtid; denne Knaphed følte saa meget mere, som de Landofficerer, der var kommanderede om Bord paa Orlogsskibene og spiste ved det samme Bord som Søofficererne, havde faaet rigeligere Kostpenge tilstaaet end deres ligestillede til Søs. Denne Ulighed i Traktementet burde, efter Admiralitetets Mening, da ogsaa snarest blive hævet¹⁾.

Og saa var der Rangspørgsmaalet, som for Nutiden kan staa som noget, der drejede sig om rene Ubedydeligheder, men som Datiden med sin tilspidsede Æresfølelse lagde særlig megen Vægt paa; det var jo den Gang den honnorte Ambitions Dage. Derfor haves der ogsaa hele tre Rangforordninger fra denne Konges Tid,

¹⁾ Meddelelser fra Rentek. Ark. 1871, 140. 143. Indkomne Breve til Gen. Kommiss. 1678, 7. Juli. Admiralitetets Registerbog over kgl. Missiver 1699, 9. Novbr.

fra 1671, 1693 og 1699. Om dem alle tre gælder det, at Søetaten altid er opført et Stykke bagefter Landetaten. I den af 1671 er Generaler Nr. 13, men derfra er der et langt Spring til Nr. 28, hvorunder Admiraler rangerer. I de to andre Forordninger er Afstanden dog formindsket. Marinekaptejnerne alene kan ikke klage over Forurettelse, thi Kaptejner er der slet ikke tildelt nogen-
 somhelst Rang i 1671, hverken dem til Lands eller til Vands; og i 1693 og 99 er de ogsaa jævnstillede, første Aar i sidste Klasses tredjesidste Nummer (VII, 27), i 1699 endog i sidste Klasses næstsidste Nummer (IX, 14). Men ellers er ogsaa i de sidste Forordninger de højere staaende i Søetaten ikke blevne stillede jævnsides med dem fra Landmilitien¹⁾. Og hvor liden Forskellen end var, undgik den ikke Marinens Opmærksomhed. Christian Bjelke og Henrik Span, der begge havde „en honorabel Charge og Rang“, begge var adelige eller „ad-
 lede“, begge Admiraler, begge Riddere af Dannebrogsg-
 ordenens Storkors, indgav 1689 i Fællesskab en (udateret) Ansøgning til Kongen, hvori de androg om Avancement i Stilling eller Rang, uagtet ingen af dem, efter deres eget Sigende, følte sig „plaget af Hoffærdighed“. De henviser netop til det lette Avancement, som kan opnaas i Landetaten, hvor der er mange Veje til at blive beneficeret og ophøjet med Rang og Gang; de to Ansøgere er ikke saa heldigt stillede og beder derfor Kongen om at gøre det samme mod dem, som der er sket ved andre, der tidligere var yngre i Rangen end de og nu er blevet „mere“; for at Ansøgerne, naar de kom i Selskab med disse avancerede, dog kunde beholde den Rang over

¹⁾ Rothe, Chr. V.s skrevne Reskripter 110 f. (Wielandt), Forordninger 865, 1254.

dem, som de tidligere har haft. „Skal Søetaten nyde nogen Naade i det og andet, maa det ske ved den, der har baade Magten og Viljen“¹⁾. En Genlyd af disse Ord høres i Admiralitetets Forestilling fra 1697. Heri anføres, at Søofficererne baade i Fjor og dette Aar har indgivet idelige Ansøgninger om Avancement; ved Søetaten er denne liden eller fast ingen; ikke saa ved Milicen, hvor man med Lethed kan faa Charger, Gageformering og Titler etc. Dette gør Søofficererne ganske mistrøstige, saa at de „allerunderdanigst taber Modet“. Kollegiet foreslaar derfor nogle Forfremmelser, for at det i Gærningen kan ses, at Kongen har lige Naade for Officererne til Søs som for dem til Lands. Kongen bifaldt ogsaa Forslaget²⁾, men „Modløsheden“ vedblev ogsaa efter Kongens Død.

Da man altid er gaaet ud fra, at Militien repræsenterede det tyske Element og Sømagten det nationale, danske, kunde man formode, at den stærke Modsætning mellem de to Etater var begrundet i Nationalitetsforskellen; men det er netop sjældent, at Nationalfølelsen mærkeligt har gjort sig gældende i Etaternes Mellemværende. Vel gik Marinestyrelsen ved forefaldende Reduktioner af Officersstyrken ud paa at „indtrække“ eller beholde i Tjenesten de flest mulige af Kongens egne Undersaatter og derimod at kassere de udygtigste af dem, der hørte til fremmede Nationer³⁾; men Massen af Søetatens fast ansatte Officerer (Aarstjenere) var — ganske ligesom Hærens — ikke af ublandet Art, men af forskellig Nationalitet. Men det er ikke let at afgøre, til hvilket

¹⁾ Krigskancell. indk. Sager Søetaten vedr. for 1689.

²⁾ Admtt.s kgl. Missiver 1697, 20. Dechr.

³⁾ Admtt.s Kopibog 1679, 16. Juli.

Folk hver enkelt Person hører. Naar det f. Eks. i Kilderne hedder, at en Mand er „fra Amsterdam“, kan det betyde, at han er Hollænder af Fødsel, men ogsaa, at han i nogen Tid har været bosiddende, ja blot at han tilfældigvis er blevet hvervet til Kongens Tjeneste i denne hollandske By, saa at han desuagtet godt kan være dansk eller norsk født. Tillige havde Datidens Sømænd en Tilbøjelighed til at give deres Navn et hollandsk Anstrøg (Jørgen eller Georg blev til Joris etc.), hvis de ikke ligefrem tillod sig Navneforandring paa egen Haand. Kort Sivertsen Adeler er her et Eksempel; som et andet kan anføres, at en Arrestant opdagedes at have dobbelte Navne: Arian Asmussen Schierland og Arian Akselsen Christianssand; dog havde han ikke antaget det fremmede Navn af ondt Forsæt eller for sin Fordels Skyld, men Manden havde længe staaet i hollandsk Tjeneste og været med det ændrede Navn „bevant“; og Søetatens deputerede, som omtaler Sagen, havde da ogsaa ladet sig informere om, at det var „Manér“ i Holland at forandre norske Navne, som var Hollænderne ubekendte¹⁾. Vil man, trods alle disse Vanskeligheder, efter et Skøn bestemme Nationaliteten hos de Søofficerer, som var i dansk Aarstjeneste i hele Christian V.s Tid, — omtrent 320 Personer, — kan der først udpeges c. 50 danske og norske Adelspersoner, c. 90 borgerligfødte danske Officerer og c. 60 ligestillede fra Norge og fra tidligere dansk-norske Provinser. Disse 200 Personer kan kaldes indenlandske i Modsætning til Resten, c. 120 Mand, der er af

¹⁾ Søet.s deputeredes kgl. Befalingsbog 1691, 18. Marts. Den i den russiske Marine tjenende bekendte Admiral Cornelius (Roulsen) Cruys var født i Stavanger og var døbt Niels Olsen. (Dansk biogr. Leks. 4, 118. Fra Arkiv og Mus. 4, 426.)

fremmed Oprindelse, nemlig fra Holland (c. 40), Holsten og Tyskland etc. (omtrent et lignende Antal), fra Frankrig, England og Spanien. Disse udgør c. 38 Procent af hele Antallet, saa at godt 3 Femtedele af Officerskorpset ganske vist maa regnes blandt indfødte, men dog næsten 2 Femtedele er af fremmed Nationalitet. Det giver en broget Blanding, som i Krigstider og under store Udrustninger blev endnu mere broget ved Tilsætning af adskilligt flere Udlændinge. Og Blandingen kunde ikke andet end afdæmpe Elatens nationale Præg, saa at dette i det højeste kan anføres som et Undermotiv for Krigstilstanden ligeoverfor den anden Militæretat. — Hvad her er anført om Officerernes Nationalitet, gælder ogsaa om de menige Baadsmænds; de fleste af dem var indfødte, men der fandtes et stærkt Mindretal af Udlændinge.

Tiden førte det ogsaa med sig, at Grunden til Krigshumøret hos begge krigsførende Magter en Gang imellem kunde være stærke Drikke, som bragte Blodet i altfor livligt Omløb. 1686 begærede Landkaptejn Baltazar Frederik Kaas paa Christiansø Satisfaktion over Kaptejn-løjtnant Claus Mortensen af Søetaten. Admiralitetet forsøgte da at mægle i Sagen ved følgende Skrivelse: „Cl. Mortensen erklærer, at han véd sig ikke at have talt ilde om Eder, men hvad Diskurs i Drukkenskab der kan være ført, er sket en general om den Aktion, som udi i senere Fejdetid forefaldt for Christianopol¹⁾, foruden at diffamere Eders eller Eders Hustrus Personer, hvortil han ingen Aarsag har. Og kan det være muligt, at de, som Eder haver givet saadan Rapport, Øllet muligt hos dem mere haver regeret end Visheden, saasom

¹⁾ Det maa vel være Byens Overgivelse til de svenske 22. Febr. 1677 (Jensen, Den skaanske Krig 231).

vi og ikke heller have hørt nogen lacheté (Føjghed) af Eder at være begangen eller Eder derfor af nogen at være beskyldt¹⁾. Saa trak det Uvejr vel over.

Naar vi i det følgende vil fremdrage nogle Eksempler, der kan belyse de forskellige Kævleriers Karakter, anfører vi først dem, der forefaldt under Udøvelsen af vedkommende Officerers Tjenesteplichter. Træfningerne kunde finde Sted endogsaa der, hvor Søetaten særligt hørte hjemme: paa Bremerholm og om Bord paa Krigsskibene. 1683 vilde Løjtnant Claus Gyntelberg sammen med en „Karl“ gaa over Bremerholms Bro, (der førte over senere Holmens Kanal), ind paa Holmen, men Skildvagten ved „Cortegallen“ (Corps de garde, „Holmens Laage“ eller Hovedvagt), som var besat af en Afdeling Marinere, viste Karlen tilbage, uagtet Løjtnanten sagde, at han var i Kongens Tjeneste; men da greb Fænrik Bartram Brockdorf ind, jog Gyntelberg ned ad Broen, slog ham baade i Hovedet og paa Skulderen med sin Kaarde, saa denne blev helt krum, — og det uagtet en tilstedeværende sagde til Fænrikken: „Hvorfor slaar I ham, han er jo Søløjtnant!“ — hvorefter han lod 2 Soldater føre Gyntelberg i Arrest i Vagten. Hvad denne saa vel begyndte Krig endte med, vides ikke; den skadede da ikke Fænrikken, som s. A. blev Sekundløjtnant²⁾. Om Bord paa Orlogsskibet Prins Georg var 1683 Skibskaptejn Robert Holland og Fænrik Peder Haass (Hasse) af de norske Marinere kommet i Strid, hvorunder det gik løs med Skældsord og Hug, saa at der opstod et helt Oprør

¹⁾ Admtt.s Kopibog 1686, 6. Novbr.

²⁾ Underadmiralitetsrettens Protokol 1683, 15. Novbr. Oberstl. Hirsch's Samlinger paa kgl. Bibl.

blandt Skibets Mandskab¹⁾. 1689—90 var der Retssag mellem Premierløjtnant Paul Hegemann af Marinerne og Kaptejn Peder Henriksen Moss af Søetaten angaaende Løjtnantens usømmelige Opførsel, da Svenske Falk 1688 laa i Flækkerø. Hegemann bragte nemlig Moss den Hilsen fra en anden Landofficer, at Moss var en ingemachter Hundsvot, der skulde have en halv Snes Næsestyvere, naar han kom i Land²⁾. Kilderne tillader os heller ikke i disse to Sammenstød at følge Krigens videre Gang, men vi kan forstaa, at saadanne Scener ret ofte kunde forefalde, hvor aarvaagne „Fjender“ skulde leve sammen paa et Skibsdæks indskrænkede Rum.

Kunde sligt vederfares Marinen dér, hvor den selv kunde optræde som Vært, undrer det os mindre, at noget lignende kunde ske, hvor den kun var Gæst, naar nemlig en Orlogsmand søgte Ly ved en Havn eller Fæstning, der havde en Landofficer som øverstbefalende.

Kaptejn Søren Orning, bekendt for sin kække Optræden paa Prammen Arke Noe ved Københavns Belejring 1658³⁾, laa 1671—72 som Chef for en lille Eskadre paa Elben og synes fra først af at have været i god Forstaaelse med Kommandanten i Glykstad, Oberst Bremer. Men Forholdet til Gouvernøren Generalmajor Henrik Ruse (Baron Ryssensten) var langt fra saa godt, og netop samtidigt med, at Admiralitetet havde befalet Orning at tage Ordre af Gouvernøren, ogsaa hvad Eskadren angik (Apr. 1672), havde Ruse ladet Orning føre i Arrest i Corpsdegarden der i Fæstningen. At Orning havde sendt

¹⁾ Indkomne Breve til Admtt. 1683, 26. Oktbr.

²⁾ Indkomne Breve til Admtt. 1689, 7., 9. og 14. Jan. Admtt.s Kopibog 1689, 8. Jan. 1690, 30. Decbr. 1691, 13. Febr.

³⁾ Lind, Frederik III.s Sømagt 142, 146.

Kopier af Ruses ret umulige Ordre (vel om Eskadren) hjem til Admiralitetet, havde vakt Gouvernørens Vrede. Kollegiet tilskrev Orning, at denne nok kunde have brugt større Forsigtighed ved denne Lejlighed, men det erkendte, at hans Optræden havde været gavnlig ikke blot for Kongens Tjeneste, men ogsaa for Ruse selv, som derved blev adverteret om, at slige Ordre ej var tjenlige for Hans kgl. Maj. paa Elben, for hvilke Avertissements Ruse burde være lige saa færdig til at gøre Orning en offentlig Taksigelse, som han havde været villig til at af-frontere ham ved til Spot at føre ham fangen til Corpsdegarden i Stedet for at lade det være nok med at holde ham arresteret i hans eget Hus. Uagtet Hans høje Excellence Statholder Gyldenløve var Ruses Patron, havde dennes Procedures dog vakt Statholderens Mishag saa meget, at han vilde lade Orning være sig rekommenderet; og til Overflod vilde Admiralitetet bede Etatsraad Poul Klingenberg, (som havde en Bolig i Hamborg,) om at protegere Orning, saa længe han skulde blive paa Elben; men i den stakkede Tid, Orning havde tilbage dér, maatte denne comportere sig vel og høflig overfor Ruse. Da senere 2 Orlogsskibe beordres bortsendte fra Elben, er Orning i Vildrede om, efter hvis Ordre det skal ske; men han faar da at vide af Admiralitetet, at det er Kongen, der har givet Ruse Befaling derom, saa at Orning „skal lade hannem efter egen Vilje dermed raade“. Endelig i Juli Maaned slap Orning fra den vanskelige Post¹⁾. — Lignende Sager af mindre Betydning kan anføres. 1684 havde Kaptejn Louis Cools, da han laa med Hejren ved Christiansø, givet Anledning til Klage fra Kommandanten der paa Øen, Oberst Anton Cou-

¹⁾ Admtt.s Kopibog 1672, 6. og 13. April—16. Juli.

cheron¹⁾: da Cools havde behandlet en svensk Havarist som Prise, og Kommandanten derfor havde forkyndt ham Arrest om Bord, havde han nægtet at adlyde og været meget incivil. Senere havde Coucheron opdaget flere ufordelagtige Ting om Cools, som endog havde „gjort ham løgnagtig“; men Obersten vilde ikke gærne fordærve nogen, og Kongen resolverede ogsaa, at Sagen skulde ganske være ophævet. Dog kan Kaptejnen vist have haft nogen Skyld i Sammenstødet, eftersom Admiral Frederik Ejler Gedde i 1679 giver ham følgende daarlige Vidnesbyrd: „Han sla's bedre paa Landjorden og inden Skibsborde med hans egne Officerer end med Fjenden; bær og altid Prisen derfra: at have sat de bedste Ørfigen og fleste Hug“²⁾. Den senere saa berømte Søkriger Kaptejn Christen Thomesen Sehested laa 1693 med Blaahejren som Vagtskib i Sundet og saa med Misnøje, at en fremmed Konvoj vel salutede Kronborg, men ikke hans Vagtskib. Men i sine Rapporter havde Sehested kritiseret den kronborgske Kommandants Konduite, hvorfor denne ikke blot paaviste Fejl ved Sehesteds Optræden i Sundet, men fordrede Satisfaktion af ham for den ved Kritiken tilføjede Tort³⁾.

Alt dette kunde kaldes spredt Fægtning i Sammenligning med den gennemførte Modstand, som den ene Orlogskaptejn efter den anden mødte hos Kommandanten paa Fæstningen Frederiksholm ved Christianssand, Frederik Hartvig (Friherre) de Nostitz⁴⁾. Om ham skriver

¹⁾ D. biogr. Leks. 4, 90.

²⁾ Admtt.s Kopibog 1685, 14. Maj. Indkomne Sager til Sø-Etat.s Gen. Komm. 1685, 8. Apr. Krigskanc. indk. Sager, Sø-Etat. vedr. 1679.

³⁾ Admtt.s Kopibog 1693, 3. Juli.

⁴⁾ D. biogr. Leks. 12, 328.

Kaptejn Jørgen Bjørn Hermandsen om Bord paa Fregatten Lindormen i Flækkerø i Decbr. 1692: „Hr. Major Nostitz er noget stræng udi sin Kommando; han vil forbyde mig at anpraje de Baade, som kommer ind gennem Flækkerø-Gabet og først passerer Fregatten; han vil sætte mig for, hvad Tid jeg skal lade sætte Vagten op paa mit fortroede Skib og give ham Rapport over, hvad i Søen passerer, hvilket jeg vil haabe ikke er Obersekretærens (Harboes) Vilje. Jeg skal ikke give Aarsag til Stridighed eller bemænge mig med noget, hans Kommando angaar“¹⁾. Men saa kom Christen Thomesen Sehested, som Chef for Fregatten Svenske Falk; han var af en anden Støbning end Jørgen Bjørn og ikke ræd for at give „raat for usødet“. Hans Klager over Kommandanten lyder omtrent saaledes: „1) Jeg maatte ikke paa Skibet slaa Reveille hverken før eller senere end han. 2) Hver Gang jeg fo'r med Chaluppen under Flag fra Skibet, maatte jeg lægge til ved Kastellet paa Skildvagtens importune Raaben. 3) Da et Koffardiskib under min Konvøj for stille Vejr ikke kunde stryge Merssejlene for Kastellet, lod han skyde med Skarpt efter Skibet; jeg sender Chaluppen til ham og siger, jeg vil ikke taale det; og saaledes sejlede jeg bort udi Kommandantens Unaade. 4) Da jeg kom tilbage (fra Konvøjreisen), lagde jeg mig [paa Trods] paa Alfarvej og anraabte alle Baade; de, som trods Prajningen fulgte Kommandantens Ordre og sejlede forbi, blev bragte om Bord. Da Lodsens kom om Bord, sendte Kastellet (til Gengæld) en Gefreiter med Soldater i en Baad for at arrestere ham; men jeg sagde: „Kast mig den Knægt over Bord“; og da Gefreiteren af Angest bad for sig, lod jeg ham slippe løs, men lod

¹⁾ Krigskanc. indk. Sager 1692, 23. Decbr.

Kommandanten sige, at hvis andre kom for at udføre en saadan Ordre, skulde det ikke gaa dem et Haar bedre end Gefrejteren, og da Kommandanten fandt sig for sin egen Person affronteret (ved denne Trusel), svarede jeg, at jeg brugte lige saa megen Respekt for ham som for den bedste Kommandant, der vilde dishonorere Kongens Orlogsskibe og tage i Arrest, hvad der var kommanderet til Skibet. Jeg beder (Admiralitetes-)Herrerne om Satisfaktion for Torten udaf Kommandantens Særindethed.“ Sehested var Nostitz en haard Hals og synes ikke at være kommet i Fortræd derfor¹⁾. Men Forholdet mellem Oberstløjtnanten og Kaptejn Iver Huitfeldt (i 1695) blev ikke bedre. Nostitz klagede over, at Huitfeldt paa sit Skib Lindormen under Fæstningen havde skudt til usædvanlig Tid, efter at Tappenstreg var slaaet, og derved tvunget et indkommende fremmed Skib til at indtage Vimpelen. Om denne Klage skrev Admiralitetet, at hvis den forholdt sig rigtig, kunde det ikke approbere hans Konduite; det vilde være tjenligst for ham selv, om han i Fremtiden entholdt sig fra andet deslige. Kollegiet vilde altsaa ikke støtte Huitfeldt i denne Sag, og der blev nedsat en Undersøgelseskommission. Det oplystes da, at det fremmede Skib var en Kaper, som førte flyvende Vimpel, hvorfor Huitfeldt, efter forgæves mindelig Opfordring, sendte ham ét løst og ét skarpt Skud, rettet af Huitfeld selv. Da blev Vimpelen indtaget, og Fregatten takkede med 5 Skud. Dette skete Kl. 10^{1/2} om Aftenen. Vanskeligere at imødegaa var Beskyldningen om, at Lindormen samme Aften skulde have skudt et skarpt Skud mod Fortet; Huitfeldt forsikrede, at han havde ikke

¹⁾ Indk. Sager til Admtt. 1693, 31. Jan. Se ogsaa Sehested, C. T. Sehesteds Saga, 25.

givet Befaling dertil; der var den Gang affyret kun et løst Skud, samtidig med, at Skibsklokken ringede, til Tegn paa Vagtens Afløsning; skulde Fæstningen være ramt, maatte Skuddet være rettet i ONO., og ikke, som det virkelig var sket, i NNV. Men der var ganske bestemt ogsaa blevet skudt et skarpt Skud, uvist om fra Kaperen eller fra Fæstningen, og Huitfeldt var sikker paa, at det kom fra sidstnævnte Sted for at paabyde Ro om Natten. Da Kommandanten senere i et Brev ønskede sig denne Ro, svarede Huitfeldt ikke „helt pikant“, som der sagdes; intet i hans Svar, paastaar han, kunde touchere Nostitz. Huitfeldt slutter sin Fremstilling med disse Ord: „Kommandantens hadefulde og affektuøse Angivelse rejser sig af en partikulær Aktion, som faldt os imellem hos mig selv paa Skibet straks efter vor Ankomst her i Havnen, da han vilde antage sig de Ting, som jeg syntes ham intet vedkom, ja var saa grov, at han truede med Arrest og flere haarde og spidske Ord, som han gav fra sig; hvorpaa jeg hannem vedbørlig maatte svare og derved ej kunde bevise ham den Ære ved saadan uhøflig Afsked, som jeg, skyldig, gjorde ved hans Ankomst.“ Efter at have modtaget disse Oplysninger haabede Admiralitetet nu, at Huitfeldt vilde kunne opnaa Kongens Beskærmelse mod Kommandantens Klagemaal, der kun var funderede paa hans subalterne Officerers vrang Angivelse; Huitfeldt havde i dette Fald „hellere villet gøre for meget end for lidet for derved ikke at lade falde det allerringeste, som kunde tjene til Kongens Højheds og Respekts Forsvar udi Kongens egen Havn“. Men Kongen selv dømte helt anderledes om Sagen: Huitfeldt har ikke ført sig som han billigen burde baade mod fremmede Skibe og især mod Kongens Fæstning; men af

Hensyn til hans tidligere gode Konduite oversés og tilgives det for denne Gang; Admiralitetet skal kalde ham for sig og advare ham mod en anden Gang i Kongens Havner at anmasse og tiltage sig nogen Kommando uden speciel Ordre; og for at undgaa slige Uordninger herefter, befales det alle at afholde sig fra sligt og ej at inklade sig i unyttig Disput, men sig udi alt stille og vedbørende forholde¹⁾. Saaledes slap Huitfeldt personlig temmelig vel fra denne Affære, men Søetaten som Korporation led her et afgørende Nederlag.

Som man vil se, er i de sidst anførte Optrin Skuepladsen for de alvorlige Kampe forlagt til Norge. Det er ogsaa i dette Kongerige, at de Sammenstød, vi nu skal omtale, fandt Sted; Stridspunkterne var andre end forhen, men Striden førtes med uforandret Forbitrelse.

I Aaret 1676 havde Statholder Gyldenløve og Admiralitetet foreslaaet, at de Personer, som var blevet udskrevne til Soldater i Bergenhus Amt, bedst kunde bruges til Baadsfolk²⁾. I Begyndelsen af 1679 var der saa slet Fremgang med Matrosudskrivningen i Norge, at det paatænkte at tage Soldater fra Galejerne i Stedet³⁾. Og ved Indrulleringen i Danmark næste Aar blev Proprietærerne i Ribe Amt fritagne for at stille Soldater mod at levere et lige saa stort Antal Matroser fra Distrikterne langs Kysterne⁴⁾. Disse Indgreb i Landmilitærets Omraade hævnede sig snart, thi fra nu af hører

¹⁾ Admtt.s Kopibog 1695, 31. Aug. 1696, 31. Jan. Indk. Sager til Admtt. 1695, 13. og 20. Sept. Krigskancelliets indk. Sager 1696, 31. Jan. Admtt.s kgl. Missiver 1696, 11. Febr.

²⁾ Lindbæk, Statskoll. Hist. 2, 565.

³⁾ Indk. Sager til Admtt. 1679, 8. Febr. Gulowsen, Gyldenløvesfejden, 196 f.

⁴⁾ Krigskanc. indk. Sager 1680, 13. Maj. Kgl. Ekspedit. 1680, 5. Juni.

vi om Matroser, som Landetaten tilegner sig til Soldater-tjenesten.

Under den store Udrustning 1683 blev Spørgsmaalet brændende i Norge. Af Statholder Gyldenløve var der paa Admiralitetets Forslag blevet udstedt Ordre om, at de Personer, der tidligere havde tjent Kongen til Søs, skulde være fri for Udskrivning til Soldat, selv om de senere var indrullerede under Landmilitien. Men da nu Søofficerer sendtes op for at hverve, havde de ikke Held med sig, thi Marinerne skulde uheldigvis kompletteres samtidig dermed; Landmilitien havde uden at gøre Forskel antaget endog de mest søerfarne og vilde følgelig ikke tillade disse at tage imod Maanedspenge som Søfolk. Admiralitetet maatte derfor foreslaa Kongen, at de 500 Matroser, som behøvedes, blev tagne, hvor de end fandtes, enten under Landmilitiens norske Regimenter eller ved Lægderne, og at den Afgang, Hæren derved led, erstattedes ved ny militærisk Udskrivning¹⁾.

Men 1684 forbedrede ikke Tilstanden; det blev „et mærkværdigt Aar“. Da stor Udrustning atter udkrævedes, var mange Matroser fornødne, og Kaptejnerne Jan Benjamin og Hans Bertelsen Wolder samt Løjtnant Thies Carstensen Nyebuhr hvervede i Norge. De fremsatte alle tre enslydende Klager. Matroser, der havde tjent i Fjor og lovet at træde i Tjeneste igen, var tagne til Soldater og tog nu deres Tilflugt hos de hvervende Søofficerer; de bedste Søfolk var blevet Soldater, og de ubefarne havde derimod faaet Lov at passere fri o. s. v. Thies Nyebuhr paastaar, at Soldaterudskrivningen sker „udaf Had“, og at Landofficererne har gjort ham saadan

¹⁾ Kgl. Ekspedit. 1683, 24. Febr. Krigskanc. indk. Sager 1683, 14. Apr.

„Tribulatz, som han ikke noksom kan skrive“. Admiralitetet støttede sine Officerer ved en kraftig Paatale af disse Forhold; Resultatet af dem vilde kun blive, at man nødtedes til at antage fremmede til Søtjenesten, og at de indfødte søgte bort fra Landet. Men ligefuldt indløb der med hver Post Klager fra de hvervende Søofficerer over deres Kolleger til Lands, som med Hug og Slag tvang de Maanedstjenere, som allerede havde faaet Maanedseddel og Haandpenge som Matroser, til at tage Tjeneste i Milicen. Da den store Flaadeudrustning blev opgivet i April og Maanedstjenerene hjemsendtes, var det at vente, at de vilde blive „tribulerede til at blive Reservesoldater, hvilket vilde give det arme Folk stor Afskræk for at komme hjem“, og der blev derfor medgivet dem et Pas fra Admiralitetet, som deri erklærede, at Ihænderhaveren var ansat i Kongens Søtjeneste for Maanedspenge og skulde tjene der, naar han advaredes, men være fri for at udskrives som Soldat. Statholder Gyldenløve og Feltmarskalkløjtnant Grev Gustav Vilhelm Vedel (Jarlsberg) havde desuden truffet Foranstaltninger til Bedring af Forholdene, saa at de Soldater, som tilforn havde tjent til Søs, skulde udleveres fra Regimenterne og indskrives som Matroser saa vel som andre, der var hjemmehørende i Sølægderne; derimod skulde Personer fra Landlægderne, ogsaa de, der var hvervede af Søofficererne, indskrives som Reservesoldater¹⁾.

Naturligvis tav Modparten ikke stille. Om Thies Nyebuhrs Udsagn angaaende Landofficerernes Tribulatz

¹⁾ Admtt.s Kopibog 1684, 8. og 29. Marts, 19. Apr., 3. Maj. Indk. Sager til Admtt. 1684, 19. Febr., 9. og 20. Marts. 8. og 10. Apr. Krigskanc. indk. Sager 1684, 29. Marts, 6. Maj. Admtt.s kgl. Missiver 6. Maj. Om Vedel D. biogr. Leks. 18, 322.

erklærer Oberst Martin Jørgen de Rochlenge, Kommandant i Christianssand, at det er „et dristigt og ubeviseligt Klagemaal“; han kan ikke tro, at Thies virkelig havde Ordre til at tage Matroser, om de saa var i selve Garnisonerne. Ogsaa Kaptejn Bernhard Griemer (Grimmer) besværer sig over Wolders „urigtige Omgang“ ved Hvervningen. Og mægtigere Kræfter blev satte i Bevægelse. Stiftamtmanden i Christianssands Stift Baron Ludvig Rosenkrantz, — der dog i sine unge Dage en lille Tid havde været i Marinens Tjeneste, — paastod, at det netop var Søofficererne, der greb for vidt om sig, idet de hvervede blandt Reservesoldaterne i Landlægderne; og Amtmanden i Stavanger Amt Daniel Knoff er af samme Mening, men tænker, at de trufne Foranstaltninger nok vil kunne forekomme al saadan Uorden¹⁾. — Admiralitetet kunde da heller ikke tie stille til disse Anklager, men svarede Rosenkrantz, at Søofficererne ikke havde gjort videre, end hvad Kongen havde tilladt; de havde antaget Folk, som havde tjent før, eller som havde Lyst til at tjene til Søs²⁾, og de havde virket for at faa saadanne løs, naar de var komne ind under Milicen. Ogsaa til Statholder Gyldenløve skrev Kollegiet og bad ham om at haandhæve Søofficererne, da der skete dem „nogen Fortræd“; Grimmers Klage over Wolder var tildels ubeviselig; sidstnævnte havde kun holdt sig Gyldenløves egen Forordning af 1683 efterrettelig. En Kommission³⁾ blev nedsat

¹⁾ Krigskanc. indk. Sager 1684, 5. Juni. Admtt.s indk. Sager 1684, 8. og 9. Maj, 1685, 7. Jan. D. biogr. Leks. 14, 257. 9, 253.

²⁾ Det er tvivlsomt, om Admiralitetet havde Retten paa sin Side, naar det anførte denne sidste Tilføjelse.

³⁾ Admtt.s Kopibog 1684, 24. Maj, 1685, 20. Jan. Admtt.s indk. Sager 1685, 5. og 29. Apr., 10. Maj.

for at undersøge Forholdene nøjere, men dens Virksomhed løb ganske ud i Sandet.

Modparten indskrænkede sig ikke til Defensiven, men foretog et meget offensivt Skridt. Det er jo omtalt foran, at der ved Maanedstjenernes Aftakkelse 1684. blev udstedt Passer for disse. Thies Nyebuhr havde et stort Antal af disse Passer med, da han førte Matroser hjem til Norge i Efteraaret, for at uddele dem til Folkene, naar disse blev endelig afbetalte. Men kort Tid efter mældte baade Nyebuhr og Wolder, at Kaptejn Grimmer havde frataget Maanedstjenerne deres Passer, ja, at et Par af Matroserne var tiltalte for Krigsretten og skulde lide Straf paa Penge og Krop. Denne „Forfølgelse“ kaldte Admiralitetet „uforsvarlig“ og opfordrede Schoutbynacht Johan Skinkel, der var Chef for Christianssands Værft, til at træde i Skranken for det betrængte Søfolk. Men Sagen havde et langt Forløb, og Efterveerne af den mærkedes endnu 2—3 Aar efter. Da viste det sig, at 150 Mand ialt havde maattet aflevere deres Passer. Disse blev erklærede for „falske“, og Thies Nyebuhr fik Skyld for at være omgaaedes ulovligt med dem. Admiralitetet maatte atter tage Affære og undersøge Sagen; Kollegiet kunde derefter anmode Statholderen om at forskaane Nyebuhr for videre „blasme og Falskheds Beskyldning“; den eneste Fejl, han havde begaaet, var, at han i de „falske“ havde forsømt at tilføje Udstedelsesdagen. Passerne maatte atter overgives Folkene, som igen blev tilskrevet Søetaten¹⁾.

Aaret 1689 nødvendiggjorde atter ny Udrustning til Søs og medførte derfor atter Kævl. Kaptejn Georg

¹⁾ Admtt.s Kopibog 1685. 21. Febr. 1688, 17. og 31. Marts. Admtt.s indk. Sager 1684, 25. Okt.

Carstensen Nyebuhr, der hvervede ved Frederiksstad, indberettede om Matroser, der vel var forsynede med Passer, men dog var blevet Soldater, hvilket naturligvis havde foranlediget „Disput“. Admiralitetet søgte at berolige baade ham og Johan Skinkel, der klagede over lignende Forhold, og bad dem om ikke at indlade sig i Strid med Landofficererne, men mærke sig de Officerer, som nægtede disse Matroser Løsgivelse, og lade sig forlyde med, at de vilde indmælde Sagen paa behørige Steder; men samtidig modtager Statholder Gyldenløve Brev fra Kollegiet med bestemt Fordring om de Maanedstjeneres Frigørelse, der var Søofficererne fratagne „under vrang Foregivende“, og tillige om Landofficerernes Reprimandering for dette Overgreb. Nogle af Beskyldningerne erklæredes af Modparten for usandfærdige, hvilket kunde bevises ved en Amtmands, Ambrosius Charisius's, Attest¹⁾. Gyldenløve lovede dog at træffe de fornødne Foranstaltninger, og Grev Vedel underrettedes om disse og anmodedés om paa bedste og kraftigste Maade at efterleve Kongens Vilje, saa at der ikke vederfaredes Søofficererne nogen Hinder. Dette hjalp saa vidt, at Løsgivelsen fandt Sted for alle Regimenters Vedkommende undtagen for et, der „ikke kunde undvære de Folk, det havde“, men Admiralitetet kunde ikke forstaa, hvorfor just dette ene Regiment skulde danne en Undtagelse; Soldater var dog lettere at faa end Matroser. Og naar Georg Nyebuhr i Maj ved sin Hjemkomst til København indgav skriftlig Fremstilling om Landofficerernes Diffikulteter, alt efter Krigsforhør og paafulgt Dom, kan man altsaa mærke, at

¹⁾ Admtt.s indk. Sager 1689. 23. Febr. 23. Marts. Admtt.s Kopibog 1689, 9. og 16. Marts. Charisius var Amtmand i Frederiksstad og Smaalenene.

Krigen i Norge var ført med Anvendelse af de yderste Midler¹⁾).

Der kom nu en Række forholdsvis rolige Aar, hvis Stilhed dog afbrydes 1692 og 1696, da Nostitz optræder paa Skuepladsen. Blandt det meget, som var ham og C. T. Sehested imellem, var ogsaa dette, at Sehested efter Nostitz's Beskyldning havde antaget nogle Personer til Matroser, som var Reservesoldater. Til Gengæld søgte Nostitz at protegere opsætsige Matroser, som Sehested vilde afstraffe; denne maatte ikke eksekvere Straf over nogen, saa længe Fregatten laa i Havnen; Nostitz alene kommanderede dér, og hvis „nogen“ understod sig at arrestere Folk paa Skibet, skulde han faa en Ulykke²⁾. — Og da Iver Huitfeldt i 1696 var i Flækkerø, hvervede han nogle Matroser, men Nostitz satte dem i Fængsel, da de efter hans Mening stod i Soldaterlægd osv. Huitfeldt protesterer og vil have sine Folk igen, og Søetatens deputerede skriver til Kommandanten, at han bør assistere Huitfeldt i dennes befalede Hvervning, og hvis Nostitz har givet nogle af disse Folk Penge paa Haanden for at være Soldater, maa han se at faa disse Penge tilbage igen. Huitfeldt var ikke fornøjet med denne Afgørelse, da den ikke bestemte noget om, at Huitfeldt maatte faa Folkene tilbage; Nostitz beholdt da ogsaa Overtaget og handlede efter eget Tykke; og da to af Fangerne brød Kongens Jærn og havde Udsigt til at miste Livet derfor, maatte Huitfeldt kun nøjes med at bevidne sin Medfølelse: „den Inklinatien, som disse fattige Karle har haft til Søen, har saaledes foraarsaget deres Ulykke.“

¹⁾ Admtt.s Kopibog 1689, 30. Marts, 6. og 20. April. Admtt.s indk. Sager 1689, 7. Maj.

²⁾ Admtt.s indk. Sager 1693, 31. Jan.

— Dermed ender Kontroverserne i Christian V.s Tid, men slige Forhold har stor Levekraft, og de gentager sig paa den samme Feltplads c. 20—30 Aar derefter¹⁾.

De rent private Mellemværender mellem Sø- og Landofficerer, som forefaldt udenfor Tjenesten, vilde have et humoristisk Skær over sig, hvis de ikke ofte truede at ende med, at de gæve Kæmper blev liggende paa Valen, bedækkede med slemme Blessurer. Her er nogle Eksempler. 1684 tog Kaptejn Peter Thomsen Lindeberg i sin Chaluppe fra Skibet Danske Havfrue til Christianshavn, hvor han boede, og gik til sit Hjem for at hente Proviant til sit Skib. Paa Vejen maatte han forbi et Hus, hvor nogle Landofficerer befandt sig og blandt dem en Fænrik, som sad ud af Vinduet og til sin Viol sang den Nidvise: „Ej du Hanrej, ej du Hanrej!“ Dette lod Kaptejnen foreløbig passere, men paa Tilbagevejen kom han og Fænrikken i Ord sammen; sidstnævnte sprang ud af Vinduet, kastede sin Viol fra sig, drog sin Kaarde og gik, tillige med de andre Officerer med dragende Kaarder, løs paa ham med de schimpflige Ord: „Goddag, Kammerat, Kaptejn Hanrej!“ etc. Trods al Protest blev Lindeberg slaaet til Jorden, fik 3 Hug i Hovedet, — Modstanderens Kaarde sloges i Stykker paa hans bare Hoved, — fik 2 andre Saar, sloges gul og blaa paa Kroppen, fik flere Stik igennem Klæderne og mistede sin Sølvkaarde. Da Baadsfolket, som ventede deres Officer i Chaluppen, bemærkede Overfaldet, ilede de til Hjælp, men blev standsede af Landofficererne og en Del menige Soldater, trakteredes „umenneskeligt“ med Hug og Slag og forfulgtes Gade op og Gade ned under Fjen-

¹⁾ Danske Magazin 5. R. 1, 82 f, 86. Daae, Nordmænds Udvandring, 81 ff.

dens Raab: „Slaa de Beghunde ihjel!“ saa at nogle maatte springe i Søen for at frelse deres Liv. Der blev naturligvis holdt Forhør og Krigsret i Sagen, men den Oberst, der præsiderede i Retten, nægtede at afsige og publicere Dommen, inden han havde faaet Kongens særlige Ordre, hvorfor Admiralitetet maatte indgive Andragende om, at Kongen vilde være Søfolket naadig og give Lindeberg Satisfaktion for den overgangne Spot, da slig „utaalelig Affront“ ikke burde gaa ustraffet hen. Hvad det endte med, vides ikke, men det maa bemærkes, at den paagældende Kaptejn var slemt hengiven til stærke Drikke¹⁾.

Den næste Scene foregik ogsaa paa Christianshavn. Der vandrede en Dag i Januar 1691 Søløjtnant Volkvard Giesesen Ref paa Gaden og bemærkede, at en Hund, der tilhørte en Skomager, løb bag efter ham, hvorfor han gennede den tilbage. Straks var der en Soldaterunderofficer, som sagde: „Der Teufel breche deinen Hals in zwei; warum schlägst du meinen Hund?“ Ref bad sig umolesteret; han var kgl. Officer ved Admiralitetet. Desuagtet gik Underofficeren ham ind paa Livet, rev ham med begge Hænder i Haaret og tilføjede ham Hug og Slag, indtil Slaget endte med, at begge Modstanderne kom paa Hovedet ned i en Hattemagers Kælders-hals, hvor Underofficeren med Bistand af tre andre ligesindede rev Klæderne paa Ref i Stykker, men hvor ogsaa „Godtfolk“ endelig skilte de vrede Kæmper ad. Den Tilfredsstillelse vides da at være bleven Ref til Del, at en Klage blev indgivet til Københavns Kommandant, og

¹⁾ Admtt.s indk. Sager 1684, 9. Juni, 12. Juli. Krigskanc. indk. Sager 1684, 11. Juni.

at Ophavsmanden til Slagsmaalet arresteredes i Christianshavns Vagt ¹⁾).

Næste Aar hændte det samme en mere celebre Person, idet Kaptejn C. T. Sehested blev overfaldet af en Løjtnant ved Livgarden, den tyske Baron Caspar Wilhelm Meerheim, og tre andre Officerer. Sehested vilde en Morgen i April gaa fra sit Logi gennem Ulkegade til sit forordnede Skib (Svenske Falk), da han blev „morderisk anfaldet“ af Baronen, der „ikke som en brav Karl, men som en Assasin“ søgte at gøre ham al mulig Tort og sammen med Kammeraterne brugte de dragne Kaarder saa vel, at Sehesteds egen under Kampen blev ganske kroget. Da den angrebne bad en blaa Soldat hente Vagten, tog Fjenderne Flugten om ad Østergade og Købmagergade, og Sehested maa have forfulgt dem, thi ved Silkegade gjorde Baronen selvtredje en ny Attake paa ham baade med Stok og Kaarde, men derpaa ophørte vist Kampen, da et Vidne mældte Begivenheden for en anden Søofficer, som vel har bragt Undsætning. Naturligvis udbad Sehested sig Satisfaktion, og det var maaske en Virkning af hans Klage, at Meerheim i Begyndelsen af Juli fik sin Afsked, dog med det formildende Tillæg: „som Kaptejn“ ²⁾).

Naar Officererne ved Søetaten saaledes havde deres Sager at opgøre med Landetaten, havde Marinens menige det selvfølgelig ogsaa. Selv mellem Baadsfolket og Marinekorpset, der dog tjente Side om Side med hinanden, var der en Kløft, som vanskelig kunde udfyldes. Det mest berømte Opgør mellem Sø- og Landetatens

¹⁾ Admtt.s Kopibog 1691, 17. Jan.

²⁾ Admtt.s indk. Sager 1692, 18. Apr. Sehested, C. T. Sehesteds Saga, 19. Oberstl. Hirsch's Samlinger.

Underklasser skete St. Hans Aften 1690, da Slaget stod mellem Nyboders Folk og det nye kurlandske Regiment; fra en ringe Begyndelse antog det respektindgydende Former og varede mere end et helt Døgn. Baadsmændene brugte Økser, Knive og Stænger, deres Kvinder Tagstene og Modstanderne Sabler, Bajonetter, ja endog Musketter som Vaaben. Hvor en Baadsmænd ellers paa Gaden mødte en Soldat, røg de straks ind paa hinanden. Kongen var fraværende, og Admiral Christian Bjelke havde Møje med at dæmpe Ustyret; men ved sin Hjemkomst gav Kongen de fornødne Ordre, og en Kommission blev nedsat 27. Juni for paa det skarpeste at eksaminere, hvem der havde været Aarsag til dette Opløb. — Senere, i Aaret 1698, var der Klammeri mellem Baadsmændene og Hestgarden, hvori to Matroser maatte lade Livet. Det efterfulgtes af en Krigsrets Nedsættelse. Endogsaa Matrosernes Kontrapart Marinerne havde 1686 følt sig som Søkrigere ved i Maj at indlade sig i Slag med Livgarden, der havde tilladt sig at opslaa et Skandskrift mod dem. Kampen krævede 16—17 saarede. Under Trommeslag blev sligt af Kongen truet med Livsstraf¹⁾.

10. Juni 1690 havde Kongen paa de deputeredes Forslag approberet, at der blev nedsat en Kommission, der hver Uge paa Holmen uden Ophold skulde paakænde Sager, foranledigede ved Søfolkenes Slagsmaal med Landmilitær og Borgerskab. Denne Institution kaldtes under Tiden Krigs-Standretten, men dens officielle Navn er: Den ekstraordinære Justitskommission. Den har i det

¹⁾ Danske Samlinger, 2. R., 5, 161, 316. Molbech, Chr. V.s Dagbøger, 52. Nielsen, Kbhvn.s Hist. 5, 248. Krigskanc. kgl. Eksped. 1690, 27. Juni. Admтт.s Kopibog 1698, 13. Juli. Admттs. kgl. Missiver 1698, 12. Juli.

mindste levet til 1693, efter hvad en bevaret Protokol udviser, men den har dog ikke gjort de særlige Slagsmaalsdomstole overflødige, da den kun behandlede smaa Sager¹⁾. — Der blev ellers ogsaa passet paa Nyboders Befolkning paa anden Vis. Allerede længe havde der været „Vagt“ (om end ikke Vagtbygning) og Vagtposter, forsynede med Skilderhuse, i denne Bydel; Vagten besørgedes af Soldater, Baadsmændenes Arvefjender, hvilket allerede maatte virke irriterende paa Beboerne; men at betro Vagten til Matroser, saaledes som de deputerede foreslog Kongen 1691, fandt denne dog altfor farligt efter Revolten det forrige Aar²⁾.

Det var meget ilde set, naar man af en eller anden Grund lod sig forlede til at svigte Søetatens Tjeneste og søge Landetatens. En Matros lader sig i Drukkenskab indrullere som Soldat og drikker Holmens Klæder op; det vurderes til 3 Maaneder i Bremerholms Jærn og Gagefortabelse. En ubefaren møder en Matros-sergent paa Gaden og siger til ham, at han vil tjene i Søetaten; i det samme kommer en Marinerkaptejn til og paastaar: „Jeg er ogsaa ved Søen, lad mig faa ham!“ Heri skulde Sergenten ikke have indvilliget, — skønt han kun sagde: „Ja saamænd“, — for det kostede ham 2 Timer paa den spidse Pæl. En Matros blev Soldat, men det hjalp ham ikke at sige, at Sø-Kaptejnløjtnant Jacob Doss havde villet sælge ham til det Schackske Regiment; han maatte et halvt Aar i Jærnet. — Jacob Gertsen Rask fra Tønder havde i Krigen og 1683 tjent

¹⁾ Admtt.s kgl. Missiver 1690, 10. Juni. Admtt.s Kopibog 1690, 17. Juni. Nielsen, Kbhvn.s Hist. 5, 247.

²⁾ De deputeredes kgl. Befalings-Bog 1691, 5. og 9. Juni. Først 1693 blev der Tale om at opføre en Vagtbygning.

Kongen som Baadsmand og fik Afsked; men siden lod han sig „udi Vildfarelse og ved Drukkenskab“ optage under Kongens Landmilitie, i Prins Frederiks Regiment; 1689 beder han dog om at maatte komme tilbage under Søetaten, da Kongen alle Tider har Eolk nødvendig dér¹⁾. Dette Tilfælde er betegnende for hele Forholdet mellem de to Etater: der maatte „Vildfarelse eller Drukkenskab“ til, for at man skulde blive Overløber til Fjenden.

¹⁾ Protokol over adskillige smaa Sager ved Holmen 1690—95. Krigskanc. indk. Sager 1689, 18. Maj.